

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΙΤΟΣ

ο Αγαπητός συνεργάτης του Παύλου

Σωτήριος Δεσπότης

2025

ΤΙΤΟΣ: Ο πλέον αγαπητός συνεργάτης του Παύλου μαζί με τον Τιμόθεο. Γι' αυτό και στην Δύση γιορτάζονται μαζί (26.01). Το όνομά του ετυμολογείται από τον *titulus* - «τίτλο τιμής». Το φέρουν βασιλείς που «έγραψαν ιστορία», όπως ο μυθικός Titus Tatius και ο Τίτος Φλάβιος Βεσπασιανός, ο οποίος άλωσε το 70 μ.Χ. (μήνα Αύγουστο!) την Ιερουσαλήμ, πυρπολώντας τα Άγια των Αγίων του Ναού, κτίζοντας τη γνωστή Αψίδα στην Αιώνια Πόλη κι ολοκληρώνοντας το Κολοσσαίο. Σε αντίθεση προς τον Τιμόθεο, στην Καινή Διαθήκη και κατεξοχήν στις *Πράξεις των Αποστόλων* καλύπτει ένα πέπλο περιέργης σιωπής και την καταγωγή του και την «μεταστροφή του», ενώ δεν παρουσιάζεται και ως συν+Γραφέας κάποιας παύλειας επιστολής. Γνωρίζουμε όμως ότι ήταν ο **«απόστολος των ειδικών αποστολών»** με βεληνεκές ολόκληρη την Ανατολή (Ασία, Κόρινθο, Κρήτη, Δαλματία)! Αυτό σημαίνει ότι ήταν ιδιαίτερα χαρισματικός, ρεαλιστής κι οργανωτικός. Ταυτόχρονα ήταν όντως αποδέκτης τιμής και από τον Απόστολο των Εθνών αλλά και από τους Έλληνες χριστιανούς. Ειδικότερα:

- Το 48–49 μ.Χ. συνόδευσε τον Παύλο στην γεμάτη ένταση Σύνοδο των Ιεροσολύμων, όπου και συζητήθηκε το πολύ επίκαιρο μέχρι σήμερα θέμα του «εθνοφυλετισμού»: άραγε για να γίνει κάποιος «μέλος» του Σώματος του Χριστού, πρέπει οπωσδήποτε να ενταχθεί σε ένα «εκλεκτό έθνος»; Ο Τίτος ήταν το «παράδειγμα» για το πώς το Άγιο Πνεύμα μετά την Ανάσταση του Κυρίου, πνέει δημιουργικά σε *κάθε άνθρωπο*, ανεξάρτητα εάν είναι παγανιστής ή περιτετμημένος. Τελικά ο Παύλος μάλλον (καθώς χρησιμοποιεί μια δυσερμήνευτη βραχυλογία) δεν υπέκυψε στην απαίτηση να περιτμηθεί. Πάντως αυτή η πρώτη αποστολική Σύνοδος τον εκπαίδευσε σε «δύσκολες καταστάσεις», οι οποίες διαχρονικά προέρχονται από ανθρώπους «εντός της Εκκλησίας».
- Το 55–56 μ.Χ. στάλθηκε από τον Παύλο στην Κόρινθο ως ο πλέον κατάλληλος για να επιλύσει μία εξαιρετικά επώδυνη κρίση. Ταυτόχρονα μετέφερε την «Επιστολή του Δακρύων» (Β' Κορινθίους 2, 9. 7, 8-9), η οποία είτε χάθηκε είτε ταυτίζεται με τα συναρπαστικά «αυτοβιογραφικά» κεφ. 10-13 της Β' Κορινθίους. Η κρίση προέκυψε γιατί ο Παύλος για τους Κορινθίους δεν διέθετε τα «προσόντα» (εμφάνιση – σώμα – λόγο «μαγευτικό») του «μεγάλου πνευματικού». Ο ίδιος, σε αντίθεση προς τους αντιπάλους του, δεν κόμπαζε καν για τις «πτήσεις» - αναβάσεις του έως τρίτου ουρανού και τις εμπειρίες φωτισμού και «θέωσης» (που και σήμερα γοητεύουν), παρά μόνον για τα τραύματά του και την «αδυναμία» του. Σε αυτήν «τελειώνεται» - αποκαλύπτεται η Δύναμις του Εσταυρωμένου και Αναστημένου Κυρίου.

- Ενώ ο Παύλος περίμενε εναγώνια τον Τίτο στην Τρωάδα για να διαπιστώσει πώς έχουν εξελιχθεί οι σχέσεις του με τα αποσκιρτημένα «πνευματικά του παιδιά», τελικά τον συνάντησε στη Μακεδονία, όπου μαζί πανηγύρισαν τη συμφιλίωση με την Εκκλησία – Μητρόπολη της ιεραποστολής του. Στη συνέχεια ο Τίτος κομίζει τη *Β' Κορινθίους* (την κατ' ουσίαν **τέταρτη** Επιστολή του). Ταυτόχρονα λειτουργεί ως ο βασικός συνδιοργανωτής ενός άκρως επικίνδυνου για την αρχαιότητα πρότζεκτ του Αποστόλου των Εθνών: πρόκειται για τη **λογεία**, τη **συλλογή** και την μέσω θανάσιμων κινδύνων μεταφορά χρημάτων στην «άλλη άκρη τού Χάρτη». Ο στόχος είναι να στηριχθεί η Εκκλησία των Ιεροσολύμων και ταυτόχρονα οι Εκκλησίες του Παύλου να εκδηλώσουν εν τοις πράγμασι τον σεβασμό τους προς την αγία Σιών, εκπληρώνοντας την προφητεία του Ησαΐα (κεφ. 60: *Φωτίζου, φωτίζου*) για την προσφορά σε αυτή του πλούτου των εθνών.
- «Απελήφθη» / Κατελήφθη (Τιτ.1,5) στην Κρήτη για ακόμη μία «επικίνδυνη» αποστολή – «επι+διόρθωση» (ο όρος συναντάται στην Ιεράπυτνα σε επιγραφή 2^{ου} π.Χ. και αφορά «διοικητή»): η **Μεγαλόνησος** ήταν γνωστή (α) για την κατάτμησή της σε χίλιες «πόλεις» (ήδη από την Οδύσσεια 19.172-179), βίαια αλληλοσπαρασσόμενες μέχρι την ρωμαϊκή Ειρήνη, οι οποίες είναι διεσπαρμένες σε μια μεγάλη έκταση με ποικίλο «ανάγλυφο» (οροσειρές-κοιλιάδες-παράλια) αλλά και (β) το «κρητίζειν» (την «πανουργία» - το ψεύδος και την επιθετικότητα). Από την Γόρτυνα (όπου και πιθανότατα κατέλυσε, διότι εκείνη ήταν η πρωτεύουσα της επαρχίας «Κρήτης+Κυρήνης»), μετά την έλευση του Αρτεμά, μέσω τής Νικόπολης τής Ηπείρου (Τιτ. 3, 12), εντοπίζεται (Β' Τιμ. 4, 10) βορειότερα στο νότιο Ιλλυρικό, **την Δαλματία** (< ιλλυρική ντελμέ = "πρόβατο") στη σημερινή Κροατία. Τα υπόλοιπα στοιχεία τής ζωής του αντλούνται από απόκρυφο υλικό, όπου, αντί να δίνεται σημασία στον λόγο – τη διδασκαλία του, «διαφημίζονται» επιδείξεις τού Χριστιανισμού στην Κρήτη, όπως πτώση του αγάλματος της Άρτεμης, κατάρρευση ναού του Δία, κοίμηση σε μεγάλη ηλικία με πρόσωπό να λάμπει σαν τον ήλιο. Όπως τονίζει και ο Καθηγητής Γ. Γαλίτης, από τα ιστορικά δεδομένα (τα οποία ανωτέρω καταθέσαμε) δεν προκύπτει ότι ο Τίτος χρημάτισε μόνιμος επίσκοπος στην Κρήτη.
- Αντί να μας γ(ο)ητεύουν και να διαδίδουμε τέτοια αμφιβόλου προέλευσης «θαύματα», καλό θα ήταν με την ευκαιρία της μνήμης του να «ανοίξουμε» την σημαντικότερη Επιστολή **προς [γνήσιο τέκνο κατά κοινή πίστη] Τίτον** (Τιτ.), την **αρχαιότερη από τις τρεις Ποιμαντικές Επιστολές**, όπου ακόμη ο **επίσκοπος** ταυτίζεται με τον **πρεσβύτερο**. Σε αυτήν ο Παύλος

προσλαμβάνει γόνιμα τοπικές παραδόσεις τής Κρήτης για να τις «μεταμορφώσει». Ο Θεός μόνον στην Τιτ. «ονομάζεται **«αψευδής»**, ενώ κυριαρχεί η **Επιφάνεια** της προϋπάρχουσας Χάριτος (σε αντίθεση προς τις απιστίες **του φιλοψευδούς – δολομήτη Διός**, ο οποίος θεωρούνταν στο Νησί βασιλεύς «γήινος» που τελικά παρότι θνητός «αποθεώθηκε». Η φιλανθρωπία και το έλεος (= η μητρική αγάπη) του σωτήρος Θεού αντί της μήνης τού πατέρα των θεών ασκεί την αληθινή «παιδεία», ώστε να ζούμε «σωφρόνως (προς τον εαυτό) και δικαίως (προς τον «άλλον») και ευσεβώς» στον παρόντα αιώνα σε αντίθεση προς τους τρεις χαρακτηρισμούς «(α) **ψεύστες**, (β) **θηρία κακά** [σημείωση δική μου: οι Κρήτες νέοι εκπαιδεύονταν σε «αγέλες»], (γ) **γαστέρες αργές**» (1, 12) του Επιμενίδη και τού Κυρηναίου Καλλίμαχου, που υιοθετεί ο «Άγγελος των Εθνών». Αυτός (ο Επιμενίδης), ψέγει τους Κρήτες για την «προβολή» τάφου του Διός σε άντρο τού Γιούχτας, καθώς αυτός είναι ο **Ζευς (= η ζωή)** και ο **Δίας (= διά του οποίου ζωοποιούνται τα πάντα)**. Βέβαια οι Κρήτες μεταγενέστερα προσπέρασαν αυτή την μομφή με το επιχείρημα ότι ο σοφός Επιμενίδης ήταν ο ίδιος Κρητικός, άρα «είναι ψέμα το ότι οι Κρητικοί λένε ψέματα!» «Οι **πρεσβύτες** (= «διακόνισσες»;) καλούνται σε μια εποχή κατά την οποία δεσπόζει το **Κίνημα της ανεξάρτητης Γυναίκας** να είναι ιεροπρεπείς (2, 3 πρβλ. και το εκκλησιαστικό αξίωμα των «χηρών» στην Έφεσο, που δεν είναι οπωσδήποτε χήρες με την σημερινή σημασία). Στο Ναό της παρθένου Αθηνάς στην Γόρτυνα διαπιστώνουμε ότι οι νέες πριν το γάμο τους «διακονούσαν» στο Ιερό, ενώ «λουτρό παλλιγενεσίας και ανακαινώσεως» προσφερόταν στο Ιερό της Μεγάλης Μητέρας Ίσιδας (στο «Νειλόμετρο») στο Πραιτόριο της Γόρτυνας. Το ξεπροβόδισμα του Ζηνά **του νομικού** δικαιολογείται από την **Επιγραφή – τον Μεγάλο Κώδικα** της ίδιας πόλης (480-460 π.Χ.), ο οποίος **βουστροφηδόν** ρυθμίζει το Οικογενειακό, Κληρονομικό και Εμπορικό δίκαιο κι αποδεικνύει γιατί η πόλη ήταν τόπος «μεταπτυχιακών σπουδών» για τους εξέχοντες «Ρωμαίους» νομικούς.

- Προφανώς αυτή την αγάπη, εκμεταλλεύτηκαν με το δικό τους Νόμο (= Τορά) και οι Ιουδαίοι, οι οποίοι ανήκαν και στην αριστοκρατία της Γόρτυνας. Δεν έδιναν πλέον έμφαση στην περιτομή και τον Αβραάμ (καθώς κάθε «ευνουχισμός» προκαλούσε όνειδος στο Γυμνάσιο - την Αρένα), αλλά στην ερμηνεία των Κεφ. 1-11 της Γενέσεως, όπου χρησιμοποιείται γλώσσα μυθική και δεσπόζουν οι γενεαλογίες. Μην ξεχνάμε ότι αφενός για τους μεσοπλατωνικούς η «Καινή Διαθήκη» ήταν **ο πλατωνικός Τίμαιος** (που αφηγείται τη Δημιουργία) και αφετέρου ότι προκατακλυσμιαίες μορφές όπως **ο αναληφθείς Ενώχ** (ο οποίος ιδίως στο ομώνυμο αποκαλυπτικό έργο συνδέεται με το 365 - το ηλιακό ημερολόγιο και άρα με τις καινοτομίες στο πεδίο της χρονολόγησης από τους Πτολεμαίους) έδιναν πλούσια τροφή για αποκαλυπτικές και αστρονομικές -μετεωρολογικές «περιπλανήσεις» (tours) στο Σύμπαν αξιοποιώντας το ρεύμα της εποχής του 1^{ου} αι. μ.Χ. και τη σοφία των Σουμερίων – Βαβυλωνίων – Χαλδαίων, που επίσης ήταν δημοφιλείς την ίδια περίοδο και τους επόμενους τρεις αιώνες. Οι Ποιμαντικές είναι οι μόνες οι οποίες κατονομάζουν επώνυμα τους αντιπάλους του Π. και περιγράφουν επακριβώς στην καρδιά της τριλογίας τις δοξασίες τους, οι οποίες συνδέονταν με την ανάκτηση του χαμένου Παραδείσου – «επιστροφή στην Χρυσή Εποχή της Παρθένου» μέσω της ήδη πραγματοποιηθείσας Ανάστασης και της απόταξης της σεξουαλικότητας (και άρα του Γάμου και της Οικογένειας) και τροφών ακάθαρτων.

Σύμφωνα με την **Προς Τίτον** οι «άνθρωποι τής Εκκλησίας», εμπνεόμενοι από το γεγονός τής Πίστης, της Σάρκωσης δηλ. και της θείας Οικο+Νομίας, οφείλουν να πρωταγωνιστούν σε έργα κοινής ωφελείας (αντί να αναλίσκονται σε άκαρπες «θεολογικές» συζητήσεις για την Πρωτοϊστορία και την Μεταϊστορία). Απαραίτητο επίσης είναι οι προϊστάμενοι να έχουν συγκροτημένη Οικογένεια (σωματική ή/και πνευματική), ώστε να χαίρουν της έξωθεν καλής μαρτυρίας, να μην διαβάλλεται η Εκκλησία και εκείνοι να αφιερώνονται στο έργο της διδασκαλίας, το κατεξοχήν έργο κάθε «επισκόπου» σύμφωνα με τις Ποιμαντικές, όπου δεν μνημονεύεται η θεία Ευχαριστία. Ο ίδιος ο Παύλος ένεκα του ήθους του ήταν σεβαστός και από τους «αλλόδοξους» Ρωμαίους (όπως από τον εκατόνταρχο κατά το περιπετειώδες ταξίδι προς την Ρώμη). Στο κύκνειο άσμα του (τη Β' Τιμόθεον) δεν διστάζει να καταγράψει τη δίψα στο τέλος τής ζωής του να έχει δίπλα του τα «πνευματικά του» παιδιά και αδελφία: *Unus christianus = Nullus christianus* (χριστιανός μονάχος = μηδέν). Μόνον στις Ποιμαντικές Επιστολές αυτή η αληθινά ορθόδοξη διδασκαλία που δίνει αξία στην αληθινή συντροφικότητα μακριά από διακρίσεις κτισμάτων σε «καθαρά-ακάθαρτα» ονομάζεται πιθανότατα από τον ιατρό Λουκά (που κατά την άποψή μου είναι και ο συνΓραφέας) αληθινά «υγιαίνουσα».

Βιβλιογραφία

- Wieland GM. Roman Crete and the Letter to Titus. *New Testament Studies*. 2009;55(3):338-354. doi:10.1017/S0028688509000241
 - Woollard W., Titus: A Counter-Cultural Gospel for Cretans <https://bibleproject.com/articles/titus/> Βλ. και whitneywoollard.com
- Kelly, Amanda Marina. "Staging Martyrdom in the Roman Amphitheater of Gortyna in Crete." *Journal of Early Christian Studies*, vol. 29 no. 1, 2021, p. 121-158. *Project MUSE*, <https://dx.doi.org/10.1353/earl.2021.0004>.